

ALEXANDRU D. AIOANEI*

COMUNIȘTII ROMÂNI, CRIZA ECONOMICĂ ȘI LUPTA PENTRU PUTERE ÎNTRE ANII 1944 ȘI 1948**

„Niciodată parcă n-a fost mai legat viitorul organizației de stat de evoluția fenomenelor economice decât astăzi, când fără posibilitatea de a recurge la mijloace financiare străine trebuie deopotrivă să facem față unor obligații externe de neînlăturat.” Astfel radiografia Nicolae Carandino, în noiembrie 1944, starea economiei românești de după 23 august¹. Același publicist, un an mai târziu, creiona activitatea guvernului Petru Groza, punând accent pe diferența dintre realitate dramatică și propaganda zilnică: „Ar fi crud să insistăm mai mult asupra contrastului dintre promisiunile și realizările unui regim care, tocmai sub pretextul de a îmbunătăți condițiile materiale de viață ale poporului de jos, a călcat numeroase prevederi relative la drepturile constituționale și la normalul exercițiu al libertăților publice”². Carandino a găsit astfel un mod mai stilizat de a spune că măsurile luate de guvernul Petru Groza au avut la bază, de cele mai multe ori, rațiuni politice, de interes imediat, afectând astfel efortul de redresare în care era angrenată întreaga societate.

Ziua de 23 august a fost un moment care a schimbat decisiv poziția României în plan extern și situația politică și economică în plan intern. Evenimentele din acea dată au suscitad mereu interesele istoricilor. Chiar dacă, în funcție de epocă și de comandamentele politice, perspectivele și rațiunile cercetărilor au fost diferite, uneori chiar opuse, două viziuni au rămas totuși constante. În primul rând, arestarea Antoneștilor și întoarcerea armelor a făcut ca România să contribuie semnificativ la învingerea Germaniei, iar în al doilea rând, pe plan intern a situat țara pe drumul comunizării. Astăzi, când accesul în arhive este mai facil, iar numărul de articole, studii, cărți sau volume de documente publicate este considerabil mai mare³, am fi tentați să credem că

* Doctorand, Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași.

** Cercetarea s-a desfășurat în cadrul proiectului „MINERVA – Cooperare pentru cariera de elită în cercetarea doctorală și postdoctorală”, POSDRU 159/1.5/S/137832.

¹ Nicolae Carandino, *Rezistența – prima condiție a victoriei. Articole politice apărute în „Dreptatea” (1944-1947)*, antologie, introducere, note și comentarii Paul Lăzărescu, postfață Valeriu Răpeanu, București, Editura Fundației Pro, 2000, p. 115.

² *Ibidem*, p. 169.

³ Pentru volume de documente, vezi: Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român*, București, vol. I, 2002; vol. II, 2003; vol. III, 2004; Ioan Scurtu (coord.), *România. Viața politică în documente. 1945*, Arhivele Naționale ale României, București, 1994; idem, *România. Viața politică în documente, 1946*, Arhivele Naționale ale României București, 1996; idem, *România. Viața politică în documente, 1950*, Arhivele Naționale ale României, București, 2002; Mihnea Berindei, Dorin Dobrinu, Armand Goșu (editori), Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, *Istoria comunismului din România. Documente. Perioada*

perioada a fost explorată istoriografic în cele mai mici detalii. Evenimentele care au urmat zilei de 23 august au fost reliefate atât din unghi evenimential, cât și din cel analitic. Dacă din perspectiva evenimentelor și a consecințelor politice, înscrise cronologic între 1944-1948, avem astăzi la îndemână o istoriografie consistentă, nu același lucru putem afirma și despre chestiunile de ordin economic.

Există astăzi câteva lucrări, precum cele semnate de Dinu C. Giurescu⁴, Florian Banu⁵ sau Mihai Irimiea⁶, care completează peisajul istoriografic referitor la anii respectivi, aducând informații asupra evoluției economice din perspectiva consecințelor Convenției de Armistițiu și a Tratatului de Pace, a influenței trupelor rusești de ocupație și a statutului bunurilor inamice. Există, totodată, și un număr de autori străini care au abordat în mod direct sau tangențial acest subiect, dintre care îl amintim doar pe William Crowther⁷. De asemenea, un istoric care și-a focalizat atenția pe probleme economice și sociale în primii ani de după război este Gheorghe Onișoru⁸. Cărțile și articolele sale, deși abordează subiecte noi, creionând din punct de vedere social și economic fundalul epocii, rămân totuși tributare discursului și posibilităților de documentare din anii 1990. Nu putem exclude nici lucrările publicate înainte de 1989, cu toate că tributul ideologic afectează într-o manieră considerabilă grila de analiză⁹.

Evoluția evenimentelor, dar și ignorarea unor variabile – precum criza economică și alimentară, foametea – din analizele dedicate instaurării comunismului ne obligă la câteva interogații. Care a fost viziunea comuniștilor pentru organizarea viitoare a statului și cum s-a schimbat ea în funcție de evoluția evenimentelor politice? Cât de pregătiți erau comuniștii să preia frâiele administrației și cât de mult conștientizau realitățile din teren? Cum se luau deciziile economice și cât de unitară era perspectiva liderilor PCR în acest domeniu? Ce importanță au acordat comuniștii controlului pârghiilor economice în contextul luptei pentru putere? La unele din aceste interogații vom încerca să răspundem în rândurile de mai jos, în anumite cazuri mai detaliat, în altele lansând doar provocări pentru cercetări ulterioare.

În textul de față, reliefăm modul în care s-au raportat comuniștii la problemele de ordin economic și care au fost soluțiile propuse de aceștia în contextul luptei pentru putere după 23 august 1944. Cercetarea are la bază documente din Arhiva Comitetului Central al PCR, secțiile Cancelarie și Economică. În demersul nostru, ne-am concentrat atenția asupra discuțiilor din interiorul Partidului, încercând să reliefăm modul cum s-au raportat liderii comuniști la problemele economice și sociale. Prin urmare, ne-am propus să evidențiem atitudini, reacții, idei și strategii mai puțin cunoscute sau insuficient puse în relație cu alte evenimente. Realitățile sociale și economice au fost prea puțin corelate

Gheorghe Gheorghiu-Dej (1945-1965), București, Editura Humanitas, 2009; Ioan Chiper, Florin Constantiniu, Adrian Pop, *Sovietizarea României. Percepții anglo-americeane*, București, Editura Iconica, 1993; Marcel-Dumitru Ciucă (editor), *Stenogramele ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Constantin Sănătescu (august-noiembrie 1944)*, vol. 1, București, Editura Saeculum, 2011.

⁴ Dinu C. Giurescu, *Lichidatorii. România în 1947*, București, Editura Enciclopedică, 2010.

⁵ Florian Banu, *Asalt asupra economiei României. De la Solagra la Sovrom (1936-1956)*, București, Editura Nemira, 2004.

⁶ Mihai Irimiea, *23 august 1944. Consecințe economice*, Ploiești, Editura Prahova, 2002.

⁷ William E. Crowther, *The Political Economy of Romanian Socialism*, New York, Praeger Publishers, 1988.

⁸ Gheorghe Onișoru, *România în anii 1944-1948. Transformări economice și realități sociale*, București, Fundația Academia Civică, 1998; idem, *PCR – evoluția programului și practica guvernării, 1944-1947*, în *AIIX*, tom XXIX, 1992.

⁹ Ion Alexandrescu, *Economia României în primii ani postbelici (1945-1947)*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986.

cu evoluția evenimentelor politice, însă noi considerăm astăzi că există o strânsă legătură între criza socio-economică și procesul de comunizare a societății. În acest studiu, situații sau evenimente, precum foametea, reforma agrară, activitatea sovromurilor sau dimensiunea rechizițiilor destinate Armatei Roșii, au fost abordate tangențial, în primul rând, pentru că există o literatură bogată pe această temă¹⁰ și, în al doilea rând, pentru că atenția noastră s-a axat pe un anumit gen de atitudini.

Atitudinea comuniștilor față de problemele economice între 23 august 1945 și 6 martie 1945

În arhiva Comitetului Central al Partidului Comunist Român se află un document datat chiar 23 august 1944 și semnat de un anume Iosif Andreescu din Râmnicu Vâlcea, ce se prezintă ca un proiect pentru o viitoare organizare a statului. Nu am reușit deocamdată să identificăm cine este autorul și care au fost condițiile redactării, dar cert este că unele dintre ideile sale au fost aplicate fidel de către liderii comuniști. Astfel, cadrul viitoarelor acțiuni urma să fie unul „dirijat-controlat”. De asemenea, el preconiza anularea dreptului de vot celor care sabotează „programul de propășire” și susținea respectarea proprietății private care nu folosește exploatarea. În domeniul industriei, Andreescu considera că statul trebuia să aplice o naționalizare progresivă. La început, se impunea să acapareze tot mai multe acțiuni la diverse întreprinderi, pentru a nu mai permite exploatarea muncitorilor și a consumatorilor. Având, astfel, putere de decizie, nu-i rămânea decât să stabilească prețuri juste, să adapteze producția pentru ca, într-un final, să devină unicul administrator al unităților industriale. Muncitorii trebuiau să fie pregătiți în școli speciale pentru a-și îndeplini cu conștiinciozitate toate îndatoririle. Cine nu respecta acest lucru era sancționat cu pierderea dreptului de vot¹¹. Această continuare amenințare cu dreptul de vot pare astăzi absurdă, mai ales în sistemul pe care îl preconiza acest Andreescu.

Între proiectul amintit și emiterea primului document, care să arate viziunea oficială a comuniștilor asupra realităților politice și economico-sociale, a trecut mai bine de o lună. Astfel, abia la 26 septembrie, „Scânteia” publică manifestul program al Frontului Național Democrat (FND). Acest lucru ne face să credem că, ori liderii PCR nu pregătiseră, la finalul războiului, un program coerent de activitate în domeniul economic, așa cum se pare că a avut Gheorghe Tătărescu¹², ori au așteptat semnarea armistițiului și unele semnale de la Moscova¹³. Proiectul de platformă al FND-ului era

¹⁰ Pentru detalii pe aceste subiecte, vezi Florian Banu, *Asalt asupra economiei României...*; idem, *Calamități ale secolului al XX-lea: foametea care a devastat Moldova în 1946-1947*, în „Arhivele Securității”, t. I, București, 2002; Gheorghe Onișoru, *Foametea din 1946. Moldoveni în Banat*, în „Analele Sighet”, vol. II, Fundația Academia Civică, 1995; idem, *Realități economice: de la stabilizare la naționalizare*, în „Analele Sighet”, vol. VI, Fundația Academia Civică, 1998; Aurel Sergiu Marinescu (editor), *Armata Roșie în România, 1944-1948*, vol. 1, București, Editura Vremea, 2001; Constantin Hlihor, *Armata Roșie în România. Adversar, aliat, ocupant 1940-1948*, București, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 1996; Dumitru Șandru, *Comunizarea societății românești în anii 1944-1947*, București, Editura Enciclopedică, 2007; idem, *Reforma agrară din 1945 în România*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2000; Ghiță Ionescu, *Comunismul în România*, traducere din limba engleză de Ioan Stanciu, București, Editura Litera, 1994.

¹¹ ANB, fond Comitetul Central al PCR, Cancelarie, vol. I, dosar 2/1944, f. 1-2.

¹² Pentru detalii, vezi Narcis Dorin Ion, *Gheorghe Tătărescu și Partidul Național Liberal, 1944-1948*, București, Editura Tritonic, 2003.

¹³ Sarcina reconstrucției postbelice, pentru cei mai mulți, apărea ca fiind facilitată de existența unui stat puternic, care să coordoneze și să supravegheze acest proces, în cazul României acest rol a fost atribuit Uniunii Sovietice, chiar dacă știm că în fapt realitatea a fost cu totul alta (Emanuel Copilaș, *De la Monarhie la*

profund ideologizat și supunea atenției publice prea puține măsuri concrete. Se pretindea, pentru început, canalizarea tuturor eforturilor pentru înfrângerea Germaniei și o atitudine de loialitate sinceră față de Uniunea Sovietică. Pe același ton se cerea o ură desăvârșită față de „trădătorii de neam”. Potrivit programului FND, refacerea economiei nu se putea realiza fără asigurarea libertăților fundamentale ale individului, a libertății presei și a întrunirilor, sau fără epurarea fasciștilor din instituțiile de stat și anularea oricăror legi „antipopulare” și „reacționare”. Pe lângă acestea, programul mai cerea reforma agrară, asigurarea unor condiții decente de viață muncitorilor, cărturarilor și funcționarilor, acordarea de credite ieftine și pe termen lung sinistraților, libertatea comerțului și a meșteșugului. Prin ultimele prevederi ale programului, comuniștii lăsau să se întrevadă spre ce direcție va evolua economia țării dacă ajunge la putere un guvern FND. Ei cereau: naționalizarea Băncii Naționale a României și a altor 18 bănci mari, controlul tuturor cartelurilor și naționalizarea celor de bază, naționalizarea întreprinderilor germane și a complicilor lor și o nouă Constituție „care să stabilească principiile vieții de stat ale țării”¹⁴.

Chiar dacă obiectivele pe termen lung erau altele, în contextul sfârșitului de an 1944 comuniștii nu puteau veni cu un program radical, care să trădeze adevăratele lor intenții; chiar dacă, în anumite momente, lăsau să se înțeleagă ce urmăreau cu adevărat. De pildă, într-o discuție cu țărănistul Ghiță Pop, Gheorghiu-Dej îi declara acestuia că respectă proprietatea privată, deoarece, oricât de comuniști ar fi, nu pot trece peste acest aspect¹⁵. Primele măsuri economice discutate în cadrul Partidului făceau trimitere la combaterea speculei, reorganizarea transporturilor, stabilirea unui contact direct dintre producători și comercianți și revizuirea fiscalității prin instituirea principiului creșterii progresive¹⁶. Acestea erau domeniile prin intermediul cărora, cu un discurs populist, se putea câștiga încrederea anumitor categorii sociale. De altfel, lupta împotriva speculei a fost un deziderat al politicii comuniștilor în tot acest timp. Ei au cerut, în octombrie 1944, adoptarea unei legi împotriva sabotajului, care să-i pedepsească pe cei care nu respectă prețul oficial, chiar și cu 20 de ani de închisoare. Pentru muncitori, comuniștii cereau crearea de cooperative și eliminarea bursei negre¹⁷.

Odată cu obținerea treptată a mai multor portofolii în guvernele Constantin Sănătescu și Nicolae Rădescu, în interiorul Partidului, discuțiile despre redresarea economică a României devin tot mai intense. În luna decembrie, Secția Economică a Comitetului Central (CC) redacta o listă cu propuneri pentru refacerea economiei naționale. Comuniștii constatau epuizarea stocurilor de mărfuri și lipsa lichidităților financiare pentru plata datoriilor și a despăgubirilor de război. În același timp, erau trasate sarcinile principale ale economiei, susținerea efortului de război și adaptarea salariilor la nivelul prețurilor. Pentru atingerea acestor obiective se propunea creșterea producției agricole și industriale, ameliorarea transporturilor, fixarea și stabilizarea prețurilor, crearea de noi venituri pentru stat și coordonarea și controlul măsurilor economice. Se susține din nou etatizarea Băncii Naționale a României (BNR) și altor bănci mari, pe motiv că acest lucru ar crește încrederea populației și, implicit, valoarea depunerilor¹⁸. În cadrul acestor

Republică Populară: România în perioada 1944-1947. O retrospectivă politică, în „Anuarul Institutului de Istorie «G. Barițiu»”, Cluj-Napoca, L II, Supliment, 2013, p. 395-421).

¹⁴ „Scântea”, an I, nr. 6, marți 26 septembrie 1944, p. 1.

¹⁵ ANB, fond Comitetul Central al PCR, Cancelarie, vol. I, dosar 16/1944, f. 4-5.

¹⁶ *Ibidem*, dosar 14/1944, f. 5.

¹⁷ *Ibidem*, dosar 22/1944, f. 11-12.

¹⁸ ANB, fond Comitetul Central al PCR, Secția Economică, vol. I, dosar 5/1944, f. 1-2.

măsuri, a fost formulată pentru prima dată ideea că la sate existau sume mari de bani și că se impunea crearea unui sistem, prin care acestea să ajungă în conturile statului. Prin urmare, se propunea ca BNR să-și deschidă filiale în mediul rural, pentru a colecta depunerile de la țărani¹⁹.

În ceea ce privește prețurile, în planul din decembrie 1944, comuniștii discutau despre stabilizarea lor și creșterea salariilor, pe seama micșorării profitului producătorilor și comercianților. Din nou se discuta despre eliminarea intermediarilor și a speculanților, dar și despre reducerea impozitelor la articolele de larg consum. O altă propunere punea pe tapet problema înființării unor cooperative pe lângă fabrici, care să vândă produsele cu 35-40% mai ieftin²⁰. Dorința de a controla totul era trădată de propunerea ca transporturile să fie naționalizate, pentru a putea prelua taxele din acest domeniu înainte și pentru a urmări circulația mărfurilor²¹.

Începutul anului 1945 îi găsea pe comuniști mai hotărâți ca oricând să acceadă la putere. În acest context, nu aveau cum să facă abstracție de problemele economice și sociale din țară. Primul număr al ziarului „Scânteia” din noul an, publica un articol pe prima pagină, în care, încă din titlu, era anunțat faptul că 1945 va fi un an al refacerii țării. Pe același ton propagandistic, oficiosul susținea că anul ce tocmai începea avea să fie unul al eliminării definitive a speculanților, a naționalizării băncilor și marilor industrii, fără de care nu se va putea realiza refacerea țării²². Pe 29 ianuarie, comuniștii dădeau publicității un nou program de guvernare al FND. Primele puncte ale textului sunt ocupate tot de chestiuni ideologice, precum: participarea cu maxim efort la război, îndeplinirea riguroasă a condițiilor Armistițiului, stabilirea de legături de prietenie cu toate țările democratice, „înfrățirea dintre națiunile conlocuitoare”. În fapt, problemele economice erau dezvoltate doar într-un singur punct din program, în care se punea accent pe reforma agrară, pe confiscarea pământurilor, pe crearea de ferme model și a centrelor de mașini și tractoare²³.

Aceeași cheie ideologică se face simțită și în discuțiile interne pe subiecte economice. La o conferință internă despre prețuri și salarii, vorbitorul (cel mai probabil Aurel Vijoli), deplângea lipsa micilor fabrici, afirmând că în vremuri de criză marile monopoluri înghit micile întreprinderi. Tot Vijoli considera că prețurile nu reflectau decât dorința de îmbogățire a proprietarilor de fabrici și magazine și nu mai reprezenta de mult libera concurență. Pentru a crește veniturile statului, acesta a cerut adoptarea unui impozit progresiv pentru cei care au obținut beneficii de pe urma războiului. Pentru aprovizionarea orașelor, viitorul guvernator al BNR propunea înființarea unor cooperative sătești pentru strângerea cotelor și instituirea de cote de produse agricole pe fiecare județ și chiar pe fiecare sat²⁴. Această măsură a fost aplicată ulterior, dar rezultatele nu au fost cele scontate.

Din august 1944 și până în primăvara anului 1945, obiectivele principale urmărite de diriguitorii economici au fost susținerea efortului de război, respectarea Convenției de Armistițiu și instituirea administrației românești în teritoriile care au fost ocupate de sovietici. Cu atât mai mult, cel puțin primele două măsuri erau susținute de comuniști. Înființarea Comisiei Române pentru Aplicarea Armistițiului și a Serviciului pentru

¹⁹ *Ibidem*, f. 3.

²⁰ *Ibidem*, f. 8-9.

²¹ *Ibidem*, f. 10.

²² „Scânteia”, an II, nr. 99, luni 1 ianuarie 1945, p. 1.

²³ Ioan Scurtu (coord.), *România. Viața politică în documente. 1945*, p. 94-95.

²⁴ ANB, fond Comitetul Central al PCR, Secția Economică, vol. I, dosar 4/1945, f. 2-13.

aplicarea aceluiași armistițiu din cadrul Ministerului de Interne, în luna octombrie a anului 1944, trăda focalizarea interesului autorităților române în această direcție. Practic, economia României a fost sufocată de activitatea acestor instituții, nevoite să oscileze între rechizițiile forțate ale rușilor și pretențiile oficiale ale Comisiei Aliate de Control²⁵. De exemplu, generalul american Schuyler afirma, într-un raport către Ministerul de Război al SUA din 25 martie 1945: „[...] începe să fie cu totul evident că cererile rusești tot mai mari par să fie parte dintr-un anume plan de a fărâma structura economică a națiunii (române) pentru ca apoi să ea să fie reconstruită strict potrivit conceptelor comuniste”²⁶.

Acțiuni de redresare a economiei în guvernul Petru Groza

Instaurarea guvernului Groza îi aducea pe comuniști din postura de analiști în cea de decidenți în problemele economice. Chiar dacă guvernul, în marea lui majoritate, era format din oameni fideli PCR-ului, a existat o problemă recunoscută ulterior chiar și de Ana Pauker, printre alții. În noul guvern, anumite portofolii, cum ar fi finanțele și industria, au fost ocupate de persoane care erau doar parțial în acord cu principiile promovate de comuniști. Astfel, pe lângă Gheorghe Tătărescu, care a ocupat portofoliul Afacerilor Străine, Petru Bejan a preluat Ministerul Economiei Naționale și Dumitru Alimănășteanu pe cel al Ministerului Finanțelor Publice. Pe lângă acești miniștri liberali din fracțiunea Tătărescu, în Guvern au mai fost incluși și Mircea Druma, secretar de stat la Finanțe, și Gheorghe Vântu, subsecretar de stat la Ministerul de Interne, pe domeniul Finanțelor locale²⁷. După o lună de mandat, Dumitru Alimănășteanu și-a dat demisia ca protest față de imixtiunile Comisiei Aliate de Control. Acesta a fost înlocuit cu Mircea Druma, care, la 23 august 1945, și-a dat demisia pentru a protesta împotriva atitudinii PNL-Tătărescu vizavi de greva regală. În locul său a fost numit Alexandru Alexandrin, care va rămâne până în 1947²⁸. Liderii comuniști vor recunoaște ulterior că au cedat controlul principalelor pârgii de acțiune în domeniul economic, acțiune pe care o vor regreta mereu. Chiar dacă liberalii și comuniștii se apropiau uneori ca perspectivă, existau și vederi diametral opuse. Prin liberalismul social, cum și-au denumit noua doctrină, liberalii tătărescieni au declarat clar că nu vor sprijini lupta de clasă și că proprietatea privată era unul dintre principiile lor fundamentale²⁹.

Ana Pauker a simțit faptul că prezența liberalilor tătărescieni la Ministerul Economiei și la cel de Finanțe era o piedică în calea comunizării societății. La o ședință a FND-ului din 7 martie, a doua zi după numirea noului guvern, ea a susținut că, dată fiind majoritatea FND-ului în noul guvern, din această majoritate o treime fiind comuniști, toți miniștrii erau obligați să acționeze potrivit deciziilor și principiilor acestui organism. De asemenea, Ana Pauker mai cerea creșterea numărului de membri de partid, atragerea unor categorii socio-profesionale care puteau reprezenta baza electorală pentru alte partide, atragerea inginerilor capabili, identificarea depozitelor de mărfuri și „întețirea” luptei contra sabotajului³⁰. Discuțiile au continuat pe același ton și,

²⁵ Florian Banu, *Asalt asupra economiei României...*, p. 64.

²⁶ Dinu C. Giurescu, *Guvernarea Nicolae Rădescu*, București, Editura ALL, 1996, p. 130.

²⁷ Narcis Dorin Ion, *op. cit.*, p. 94.

²⁸ *Ibidem*, p. 95-96.

²⁹ *Ibidem*, p. 111-112.

³⁰ ANB, fond Comitetul Central al PCR, Cancelarie, vol. I, dosar 14/1945, f. 2-4.

trei zile mai târziu, la o ședință a Biroului Politic al CC al PCR, Vasile Luca³¹ susținea că cele mai mari probleme cu care se confruntă țara sunt cele economice și că nu ar trebui lăsat doar Tătărescu să acționeze în acest domeniu³². De asemenea, a revenit și tema speculanților, Teohari Georgescu, devenit acum ministru de Interne, solicita înăsprirea măsurilor punitive până la pedeapsa cu moartea pentru cei care încălcau legile comerciale³³. Potrivit comuniștilor, faptul că ei au câștigat lupta politică prin instituirea guvernului Petru Groza, îi va face pe cei denumiți generic „reacțiunea” să se refugieze în domeniile economice, pentru a-și apăra interesele și a încerca, de acolo, sabotarea câștigurilor FND-ului³⁴. Prin urmare, spuneau comuniștii, redresarea economică nu era posibilă doar prin măsuri administrative, ci „represiunea, sub formă de sancțiuni și de pedepse cât mai severe, va fi corolarul măsurilor economice și administrative, luate pe baza unei perfecte cunoașteri a realităților”³⁵.

Accederea la pârgăhiile puterii le-a permis comuniștilor să se concentreze mai mult pe problemele economice și pe identificarea unor soluții la problemele prin care trecea țara. La o ședință în cadrul FND, Vasile Luca afirma că abia după 6 martie începuse democratizarea țării. Până atunci nu se realizase nimic, deoarece comuniștii fuseseră preocupați cu „distrugerea reacționarismului”. După această dată, controlând un guvern, în majoritate favorabil noului curs, aveau posibilitatea de a se dedica problemelor economice. El mai considera că valoarea salariilor muncitorilor era foarte mică în comparație cu prețurile, mai ales în condițiile în care li se cerea mereu creșterea producției. După opinia sa, preocuparea pentru problemele muncitorimii trebuia să devină o prioritate a guvernului, pentru că de la aceștia urma să vină ajutorul principal în vederea distrugerii „ultimelor urme ale fascismului”³⁶. Tot Luca susținea în cadrul aceleiași întâlniri că, în rezolvarea problemelor economice, trebuie implicat întreg consiliul FND și întreg guvernul, nu doar un singur ministru³⁷; era o aluzie clară la un portofoliu deținut de liberalul Petre Bejan.

Intrarea la guvernare a reprezentat pentru comuniști un prim contact cu problemele reale ale administrației țării. Lovindu-se de lipsa alimentelor, a inflației galopante, dar și a sarcinilor legate de respectarea obligațiilor față de URSS, aceștia au început să propună diverse măsuri în cadrul discuțiilor din interiorul Partidului. Astfel, în cadrul Resortului Economic al CC al PCR, se discută, pe lângă confiscarea averilor „criminalilor și exploataților” din timpul războiului, și introducerea unor impozite pentru liber profesioniști în raport cu veniturile. Astfel, spuneau comuniștii, prin aceste măsuri, pe lângă creșterea veniturilor, se va realiza și un act de dreptate socială. În cadrul unei ședințe a consiliului FND, Lothar Rădăceanu propunea adoptarea unei legi a Camerelor de Meserii, care să îi sprijine pe micii meseriași. Tot el atrăgea atenția asupra faptului că șomajul era una dintre problemele care necesitau o rezolvare urgentă. Ion Gheorghe Maurer afirma, în același context, că în timp ce în Moldova erau 10.000 de șomeri, ca urmare a faptului că nu toți industriașii și-au adus instalațiile din refugiu, în porturile dunărene exista o mare cerere de forță de muncă. Vasile Luca s-a

³¹ Pentru mai multe detalii despre biografia și activitatea politică a unuia din cei mai importanți lideri comuniști ai perioadei, vezi Gheorghe Onișoru, *Pecetea lui Stalin. Cazul Vasile Luca*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2014.

³² ANB, fond Comitetul Central al PCR, Cancelarie, vol. I, dosar 15/1945, f. 5.

³³ *Ibidem*, f. 7.

³⁴ *Idem*, Secția Economică, vol. I, dosar 5/1945, f. 2.

³⁵ *Ibidem*, f. 3.

³⁶ *Idem*, Cancelarie vol. I, dosar 16/1945, f. 4-5.

³⁷ *Ibidem*, f. 12-13.

opus introducerii ajutorului de șomaj, el fiind de părere că e mai bine ca oamenii să fie mobilizați la munca de reconstrucție pe salarii mai mici, decât să li se ofere bani în mod gratuit. Tot viitorul ministru de Finanțe era cel care solicita suprainpozitarea întreprinderilor, motivația lui fiind aceea că e mai bine „să se ia de la cei bogați”³⁸. Anton Alexandrescu a tăiat elanul reformator al celor prezenți la ședința FND, opinând că linia Frontului se va impune cu greu cât timp la butoanele economiei erau liberalii³⁹.

La scurt timp după venirea la guvernare, comuniștii lansează o campanie furibundă împotriva așa-zișilor speculanți, în viziunea lor principalii vinovați de dezastrul economic. Pe 19 aprilie 1945, „Scânteia” publica un articol cu titlul *Specula și bursa neagră – dușmanul economiei naționale*. Articolul în cauză era un rechizitoriu asupra guvernelor de dinainte de 6 martie, care, nu doar că nu au făcut nimic pentru a le minimaliza dimensiunea, dar chiar au încurajat specula și bursa neagră. Prin urmare, guvernul FND era chemat să elimine această racilă de pe spinarea poporului. Pentru a-și argumenta afirmațiile și a-și ascunde neputința în rezolvarea problemelor economice, propagandiștii „Scânteii” lansau zvonul că în țară existau medicamente suficiente pentru un an și jumătate, doar că acestea erau ascunse și se vindeau ilegal la prețuri exorbitante. Se mai afirma că la o firmă s-au găsit stofe de milioane de lei sau că, deși nu există zahăr pe piață, doar într-un singur loc au fost găsite 3.200 de kg⁴⁰. Autorii articolelor anunțau că guvernul Petru Groza a pregătit un pachet de legi pentru suprimarea celor „mai mari dușmani ai țării de astăzi” (speculantul și dositorul) și că aceste legi „vor fi fără milă și fără cruțare, căci răul trebuie stârpit de la rădăcină”⁴¹.

După editorialul din „Scânteia”, guvernul adopta pe 3 mai legea nr. 351 „pentru reprimarea speculei ilicite și a sabotajului economic”. Legea avea un caracter clar represiv, textul vorbind doar de infracțiuni și pedepse. Pedepsele cu închisoarea mergeau până la 12 ani pentru sabotaj și speculă. Infracțiunea cea mai gravă, care putea să-i aducă învinutului de la 5 la 20 de muncă silnică, era cea de crimă de sabotaj a economiei naționale. Sub incidența legii intrau aproape toate persoanele: industriași, comercianți, meseriași, producători, persoane fizice sau juridice, inclusiv consumatori⁴². La adoptarea acestei legi a contribuit, într-o mare măsură, Lucrețiu Pătrășcanu, nu atât ca ministru al Justiției, cât mai ales prin faptul că întreținea zvonurile privind depozitele mari de marfă ascunsă⁴³. De altfel, în vara lui 1945 s-a decis chiar înființarea unor structuri de control cetățenesc. Rolul acestora era de a identifica mărfurile dosite și de a semnaliza cazurile de speculă și sabotaj⁴⁴.

Campaniile furibunde declanșate împotriva speculanților și măsurile legislative cu caracter represiv trădează lipsa unei viziuni clare și a unor soluții pentru redresarea economică. De altfel, Ana Pauker a și recunoscut acest lucru în Biroului Politic, la începutul lunii aprilie. În contextul unor discuții despre situația de la Banca Națională, a fost de părere că „este o rușine că nu avem un plan de refacere economică”. În continuarea dezbaterilor, ea a afirmat că se impunea limitarea acțiunilor capitalului străin la noi în țară, și că, din punct de vedere politic, prima convenție economică ar

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *Ibidem*, f. 14.

⁴⁰ „Scânteia”, an II, nr. 203, joi 16 aprilie 1945, p. 1.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² Dinu C. Giurescu, *Uzurpatorii. România 6 martie 1945 – 7 ianuarie 1946*, București, Editura Vreimea, 2004, p. 175.

⁴³ ANB, fond Comitetul Central al PCR, Cancelarie, vol. I, dosar 24/1945, f. 3.

⁴⁴ Dinu C. Giurescu, *Uzurpatorii...*, p. 183.

trebui semnată cu Uniunea Sovietică. Cât despre BNR, ea a susținut că va fi foarte greu pentru comuniști să preia controlul acolo, deoarece „nu degeaba a cerut Tătărescu să țină el frâiele. Va trebui să ne băgăm puțin câte puțin”⁴⁵.

În anul 1945, reprezentanții comuniștilor în guvernul Groza au acționat mereu sub presiunea factorilor economici. Temerea lor majoră era că lipsa unor măsuri pentru a stăvilirea inflației și îmbunătățirea aprovizionării avea să compromită guvernarea însăși. Aceasta era principala îngrijorare, în condițiile în care lucrurile nu erau foarte clare nici pe plan internațional, iar poziția lor internă nu era nici pe departe consolidată. Dej susținea, tot în aprilie, că nu este adeptul unei dictaturi pe tărâm economic; doar că, totuși, trebuia instituit un control asupra stocului de mărfuri și al circulației acesteia. În contrast, probabil depășit de situație și de mecanismele economiei libere (deși a fost foarte mult timp funcționar la BNR), ministrul Cooperăției, Anton Alexandrescu, se declara adeptul unei dictaturi totale asupra întregului sistem economic⁴⁶. Fără a propune soluții concrete care să diminueze impactul lipsei alimentelor și a prețurilor foarte mari, Gheorghiu-Dej avea grijă ca nemulțumirile populației să nu afecteze activitatea politică a organizațiilor controlate de comuniști. El a declarat la o ședință a FND: „Trebuie să știm să stăpânim masa atunci când, împinsă de nevoi imediate, se lasă antrenată, compromițând organizațiile care luptă pentru ea”⁴⁷.

În toamna anului 1945 a fost redactat cel mai amplu program economic al comuniștilor. În raportul susținut pe 5 octombrie 1945 în fața partidului, Dej susținea faptul că partidul își asuma pe viitor industrializarea țării, prin colaborarea sectorului de stat cu cel privat. Dimensiunea ideologică este reliefată prin punerea industriei siderurgice în centrul acestui proces⁴⁸. Programul era foarte detaliat și aducea în discuție mai multe aspecte, precum transporturile, resursele naturale sau electrificarea. Însă modul cum a fost redactat demonstrează faptul că el a fost gândit pentru a fi pus în aplicare după preluarea totală a puterii. Până în 1948 comuniștii nu au mai prezentat un program de o asemenea manieră. În acest context, într-o notă trimisă Comitetului Central al PCR, asupra situației economice a țării se propunea o perspectivă mult mai realistă asupra stării de fapt a lucrurilor. Raportorul a realizat o trecere în revistă a situației economice și a propus câteva soluții. Autorul textului susținea că modul în care se îndeplinise planul până în acel moment va avea două efecte. Întâi de toate nu permitea guvernului să-și îndeplinească pe mai departe obligațiile și să-și respecte cuvântul. Ulterior, ducea la o înrăutățire și mai mare a situației socio-economice din țară. Avertismentul îi viza pe liderii comuniști. Dacă nu depuneau eforturi pentru a păstra puținul ce mai rămăsese, atunci țara era amenințată de o catastrofă. Textul la care ne referim mai considera că, în contextul unei posibile susțineri oferite de armatele aliate și al amânării cu doi-trei ani a plății despăgubirilor, România și-ar fi permis, într-adevăr, să facă acest lucru fără probleme⁴⁹. În document se mai propunea oprirea rechizițiilor de orice fel sau plata lor la prețul zilei și instituirea unui impozit progresiv; iar în același timp, se cerea eliberarea unui număr mare de cazărmi militare și transformarea lor în școli și spitale⁵⁰. În raport, autorul atinge, totodată, și problema reconstrucției. El atrăgea atenția asupra faptului că ajutorul oferit sinistraților era oricum foarte mic, de câteva milioane de lei;

⁴⁵ ANB, fond Comitetul Central al PCR, Cancelarie, vol. I, dosar 24/1945, f. 5.

⁴⁶ *Ibidem*, dosar 25/1945, f. 5.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 6.

⁴⁸ Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvântări*, Editura P.M.R., București, 1951, p. 52-55.

⁴⁹ ANB, fond Comitetul Central al PCR, Secția Economică, vol. I, dosar 54/1945, f. 2-3.

⁵⁰ *Ibidem*, f. 3.

însă, din cauza faptului că banii ajungeau cu întârziere, suma primită la final avea o valoare și mai mică ca urmare a deprecierei foarte rapide a leului⁵¹.

În acest raport se mai spune că prioritățile guvernului ar trebui să fie legate, în special, de asigurarea hranei și a asistenței medicale pentru populație, fiind ulterior urmate de investițiile în lucrări de infrastructură, care să permită reluarea activităților de producție. În ceea ce privește reforma monetară, ea nu era posibilă până nu se realiza o echilibrare bugetară⁵². O altă măsură a guvernului, criticată de raportor, era legată de înființarea economatelor⁵³. Conform acestuia, aceste magazine din întreprinderi, destinate exclusiv muncitorilor, nu schimbau situația în nici un fel: o dată pentru că numărul muncitorilor era foarte mic față de numărul persoanelor aflate în situații dramatice și, în al doilea rând, din cauza lipsei produselor, însăși economatele sau întreprinderile fiind obligate să apeleze la piața neagră pentru a se aproviziona⁵⁴.

Țările estice, rămase în spatele Cortinei de Fier, au depus și au reconstruit economiile prin eforturi proprii, fiind obligate să refuze Planul Marshall. Izolate diplomatic la început, fără legături comerciale cu țările occidentale, țările satelit ale Moscovei au fost nevoite să-și restructureze economia pe model sovietic⁵⁵. Acest efort a fost asimilat de unii autori cu procesul industrializării forțate din URSS, din anii 1920-1930⁵⁶. Chiar unul din martorii evenimentelor de atunci lansează această similitudine⁵⁷. Așa cum vom vedea în aceste rânduri, comuniștii români au fost mai puțin preocupați de redresarea economiei, ei insistând constant asupra lipsei de ineficiență și inechitatea socială pe care o producea economia de piață.

Toate discuțiile comuniștilor despre soluțiile de redresare economică din perioada respectivă promovau o suprainpozitare a unor categorii sociale precum industriașii, liber profesioniștii sau marii proprietari de pământ. Această măsură era însoțită și de un discurs populist, ce milita pentru confiscarea averilor care nu puteau fi justificate. Măsurile în cauză, corelate cu demiterea „elementelor reacționare” din conducerea fabricilor, dar și cu recalcularea prețurilor și creșterea salariilor, urmau să arate grija miniștrilor comuniști pentru poporul aflat în nevoie⁵⁸. În lipsa unor măsuri economice concrete, comuniștii au cultivat un discurs ideologic care incrimina sau punea sub semnul suspiciunii pe toți cei cu venituri ce treceau peste medie.

Documentele de partid, dar și măsurile luate de miniștrii comuniști trădează o lipsă a contactului direct cu realitățile socio-economice din țară. Din discuțiile pe care le aveau în cadrul Biroului Politic sau al consiliului FND, rezultă clar că nu erau familiarizați cu situația din Moldova și nici cu instituțiile ce trebuiau să se ocupe cu

⁵¹ *Ibidem*, f. 4.

⁵² *Ibidem*, f. 5.

⁵³ Pe 3 mai 1945 guvernul, prin legea 348, obliga întreprinderile să înființeze economate pentru aprovizionarea muncitorilor la prețuri maxime în măsura posibilităților. Aprovizionarea urma să se facă prin planul general al Subsecretariatului de Stat al Aprovizionării și pusă în aplicare prin Oficiul Economic Județean (Dinu C. Giurescu, *Uzurpatorii...*, p. 177).

⁵⁴ ANB, fond Comitetul Central al PCR, Secția Economică, vol. I, dosar 54/1945, f. 7.

⁵⁵ Bogdan Murgescu, *România și Europa. Acumularea decalajelor (1500-2010)*, Iași, Editura Polirom, 2010, p. 319.

⁵⁶ William E. Crowther, *op. cit.*, p. 11.

⁵⁷ Reuben H. Markham, corespondentul ziarului „Christian Science Monitor” în România în anii postbelici, scria în cartea pe care a publicat-o la New York, în 1949: „Dacă ești atent la actualul plan comunist de distrugere a României, îți vine îndată în minte cataclismul care a zguduit Rusia între anii 1917-1935” (Reuben H. Markham, *România sub jugul sovietic*, trad. George Achim, București, Fundația Academia Civică, 1996, p. 149).

⁵⁸ ANB, fond Comitetul Central al PCR, Secția Economică, vol. I, dosar 71/1945, f. 2-3.

aprovizionarea populației⁵⁹. În timp ce criza alimentară se acutiza în Moldova, dar și în alte regiuni, Dej susținea că prioritară era respectarea obligațiilor ce decurgeau din Convenția de Armistițiu⁶⁰. Mai mult, miniștrii comuniști îi acuzau pe cei liberali de sabotarea economiei, deoarece aceștia din urmă nu acordau fonduri pentru înființarea instituțiilor de supraveghere a prețurilor și mărfurilor. Pe lângă acest aspect, comuniștii deplângeau și faptul că, în provincie, hotărârile economice nu erau aplicate, iar la centru acestea nu aveau efect deoarece erau impuse într-o economie de piață. În opinia lor, situația ar fi fost cu totul diferită într-o economie planificată⁶¹.

Sfârșitul anului 1945 a adus o reconsiderare a poziției comuniștilor față de problemele economice. Comuniștii recunosc faptul că nu era momentul să se agite programul de socializare al economiei, nici ideologic și nici tehnic (situația economiei nu ar fi permis acest lucru)⁶². Pe lângă acestea, instituțiile de dirijare în sectorul economic erau controlate de liberali, fapt care zădărnicea, din perspectiva lui Maurer și a celorlalți, orice plan⁶³. Acum apare și ideea, mai mult din rațiuni politice, de a reface țara cu ajutorul patronatelor, am spune astăzi, și a fondurilor acestora. După părerea lui Luca, considerentul pentru care s-a renunțat la ideea naționalizării unor bănci și întreprinderi era aceea de a nu se crea impresia că PCR își dorea etatizarea economiei⁶⁴.

În anul 1946 și programarea alegerilor parlamentare focalizează atenția comuniștilor pe chestiunile economice. Acum i se acordă un rol tot mai important în acest domeniu lui Aurel Vijoli, economist, funcționar al BNR și, ulterior, după 1948, guvernator. În cadrul discuțiilor din partid se făceau afirmații în contrast cu discursul oficial. De pildă, Vijoli spunea la o întâlnire cu liderii PCR că, pe vremea lui Antonescu, economia funcționa mai bine. Pe lângă acesta, Gheorghe Vasilichi susținea că, atâta timp cât legea cererii și ofertei nu va funcționa și producția nu va crește, nici nu se pune problema unei stabilizări⁶⁵.

Atenția mai mare acordată economiei și încercările de soluționare a principalelor probleme în anul 1946 se explică și prin programarea alegerilor parlamentare. Partidul Comunist avea nevoie de măsuri populare și raționale în același timp, care să nu înrăutățească situația, fapt care ar fi dus la micșorarea capitalului de încredere. Un prim pas în câștigarea maselor de muncitori de partea guvernului a fost creșterea salariilor și a pensiilor funcționarilor publici pe 21 februarie 1946⁶⁶. În realitate, decizia nu a avut rolul scontat, generând imediat o creștere a prețurilor, astfel că puterea de cumpărare a muncitorilor a rămas aceeași, dacă nu chiar a scăzut, deoarece rata scumpirii a fost mai mare decât cea a măririi salariilor⁶⁷.

În aceste condiții, orice zvon care putea afecta popularitatea guvernului trebuia combătut. Într-o discuție avută cu Reuben Markham, Petru Groza oferea asigurări că în timpul guvernului său nu se va socializa nimic, capitalurile băncilor rămânând neatins⁶⁸. Pe aceeași linie, „Scânteia” publica, în numărul din 20 mai 1946, Platforma

⁵⁹ Idem, Secția Cancelarie, vol. I, dosar 20/1945, f. 12.

⁶⁰ *Ibidem*, f. 13.

⁶¹ Idem, Secția Economică, vol. I, dosar 78/1945, f. 3-5.

⁶² Idem, Secția Cancelarie, vol. I, dosar 30/1945, f. 11.

⁶³ *Ibidem*, f. 12.

⁶⁴ *Ibidem*, dosar 58/1945, f. 2.

⁶⁵ *Ibidem*, dosar 10/1946, f. 6-10.

⁶⁶ Ș. Rădulescu-Zoner, D. Bușe, B. Marinescu, *Instaurarea totalitarismului comunist în România*, București, Editura Cavallioti, 2002, p. 144.

⁶⁷ Gheorghe Onișoru, *România în anii 1944-1948...*, p. 50.

⁶⁸ Ș. Rădulescu-Zoner, D. Bușe, B. Marinescu, *op. cit.*, p. 139.

Program a Blocului Partidelor Democratice, în care era susținută ideea stimulării inițiativei private⁶⁹. În fond, ideea naționalizării economiei nu a fost nici un moment abandonată de comuniști, ci doar camuflată în forme mai mult sau mai puțin stilizate, așa cum o cereau interesele de moment. În 1946 a început să se discute, tot mai mult, la vârful Partidului despre acest lucru și despre etatizarea BNR, văzută ca un prim pas către un control economic total⁷⁰. Comuniștii români nu doreau ca măsurile economice preconizate de ei să afecteze interesele sovietice. Prin urmare, Aurel Vijoli a cerut un referat prin care să se explice dacă proiectatele măsuri împotriva băncilor pot afecta SovromBank⁷¹.

Alegerile din noiembrie 1946 au permis un prim asalt al comuniștilor către ministerele ce coordonau economia. Gheorghe Gheorghiu-Dej a preluat Ministerul Economiei Naționale în decembrie, reorganizându-l în aprilie 1947. La acea vreme, Petru Bejan afirma că noua structură a ministerului și noile funcții erau un prim pas către controlul total al economiei⁷². Acest minister a fost văzut ca fiind unul cheie și, din acest motiv, potrivit lui Bodnăraș, comuniștii au decis desemnarea secretarului general al Partidului pentru preluarea portofoliului⁷³. La 1 decembrie, Regele a deschis lucrările noului Parlament, controlat în mare parte de comuniști. Pentru a crește gradul de legitimitate al propriilor măsuri legislative, liderii PCR au solicitat legislativului, la 12 decembrie 1946, prin vocea lui Gheorghe Apostol, etatizarea BNR. Peste opt zile, la 20 decembrie, Adunarea Deputaților aproba legea naționalizării Băncii Naționale⁷⁴. Era un prim pas către controlul resurselor financiare, care le-a permis șantajarea producătorilor și comercianților dependenți de credite. Potrivit lui Aurel Vijoli, etatizarea BNR a fost „prima legiferare a unei măsuri revoluționare în drumul nostru spre socialism”⁷⁵. Legea Oficiilor Industriale, adoptată în 1947, era precedată de o măsură ce trăda tendința de centralizare și control a comuniștilor: în 1946 s-a hotărât ca fermele de stat și centrele de închiriat mașinile agricole să fie unite într-o singură structură, Regia Exploatărilor Agricole, Zootehnice, Industriale și de Mașini Agricole⁷⁶.

Anul 1947, comuniștii cresc presiunea asupra economiei. Naționalizarea, un final așteptat

La începutul anului 1947, la plenara CC al PCR, Dej atrăgea atenția membrilor de partid asupra faptului că bătălia cu dușmanii politici se va da de acum încolo pe tărâm economic⁷⁷. Prin urmare, PCR a realizat o analiză a măsurilor luate până la acel moment și a propus o serie de măsuri pentru viitor. În 23 februarie 1947, când se întorcea de la Moscova, unde participase la discuții pe teme economice, Gheorghe Gheorghiu-Dej declara că acordurile cu URSS „ne oferă dreptul să privim spre viitor”⁷⁸. În acest cadru, s-a impus tot mai mult ideea raționalizării. Chiar în prima săptămână a noului an,

⁶⁹ „Scânteia”, seria III, an XVI, nr. 528, 20 mai 1946, p. 3.

⁷⁰ ANB, fond Comitetul Central al PCR, Secția Cancelarie, vol. I, dosar 22/1946, f. 10.

⁷¹ *Ibidem*, dosar 59/1960, f. 7.

⁷² Dinu C. Giurescu, *Lichidatorii...*, p. 33-34.

⁷³ ANB, fond Comitetul Central al PCR, Secția Cancelarie, vol. I, dosar 1/1947, f. 13.

⁷⁴ Ș. Rădulescu-Zoner, D. Bușe, B. Marinescu, *op. cit.*, p. 213-217.

⁷⁵ Aurel Vijoli, *Din prefațerile sistemului bănesc și de credit*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980, p. 99.

⁷⁶ Gheorghe Onișoru, *România în anii 1944-1948...*, p. 52.

⁷⁷ ANB, fond Comitetul Central al PCR, Secția Cancelarie, vol. I, dosar 1/1947, f. 54.

⁷⁸ Ș. Rădulescu-Zoner, D. Bușe, B. Marinescu, *op. cit.*, p. 233.

guvernul a raționalizat produsele petroliere⁷⁹, iar în martie, Gheorghiu-Dej l-a delegat pe Maurer să se ocupe de colectarea, raționalizarea și distribuirea produselor agricole și industriale destinate consumului⁸⁰.

Chiar dacă la momentul adoptării, decizii precum reforma agrară, etatizarea BNR sau acordurile economice cu URSS au fost prezentate ca reale succese, odată cu trecerea timpului comuniștii au recunoscut lipsa rezultatelor⁸¹. Situația dramatică nu putea ține, astfel că, dinspre conducerea de partid, au venit noi inițiative de redresare economică. Acestea vizau: creșterea „productivității muncii” prin introducerea primelor de producție; îmbunătățirea condițiilor tehnice și raționalizarea „procesului de producție”; aplicarea legii sabotajului; introducerea muncii în două sau trei schimburi; disciplinarea muncitorilor și redistribuirea forței de muncă⁸². Nu erau scăpate din vedere nici problemele legate de circulația mărfurilor, unde se propunea adoptarea unor măsuri de luare în evidență a materiilor prime și a produselor finite, de la fabricare la desfacere, instituirea controlului statului asupra producției industriale, înființarea de tribunale populare și aplicarea drastică a pedepselor în cazurile de „crimă de sabotaj și speculă”⁸³.

Introducerea controlului statului asupra producției industriale s-a realizat prin decizii a căror finalitate era clară, dar care aveau menirea de a salva unele aparențe. Deoarece, potrivit lui Maurer, naționalizările încă nu corespundeau realităților din țară la acel moment. La data de 24 mai 1947, Monitorul Oficial publica legea oficiilor industriale. Acestea funcționau ca societăți anonime pe acțiuni, reunind toate unitățile de producție, distribuire și desfacere dintr-un anumit domeniu. Primele officii au fost cele ale cauciucului, cimentului și fierului⁸⁴. Au existat și reacții, liberalii tătarăscieni opunându-se acestei legi, motivând că introduceau un dirijism economic exagerat⁸⁵.

Același an 1947 a adus și o reconsiderare a poziției comuniștilor față de economate. Ei susțineau că cele 1.075 de unități economice, câte funcționau în 1947, fuseseră de un real folos populației, îndeosebi muncitorilor, care avuseseră posibilitatea să cumpere, la prețuri mai mici, diferite produse. Dar pentru fabrici, acestea au însemnat o înrăutățire a situației financiare. Întreprinderile sau instituțiile care au patronat economate nu de puține ori au fost nevoite să apeleze la credite pentru a plăti diferența dintre prețul de vânzare și cel de achiziție al produselor, cel din urmă fiind aproape mereu mai mare⁸⁶. Se afirma că aceste economate au fost o soluție de moment, iar acum, când lucrurile evoluau spre stabilizare economică, se impunea lor înlocuirea cu alte mijloace de comerț. Principalul motiv era că fabricile preocupate de aprovizionarea muncitorilor nu s-ar mai ocupa de producție. Acestea vindeau marfă pe credite, având nevoie de lichidități, dar fără siguranța recuperării banilor; pe lângă aceasta, un număr mare de muncitori ar fi scos din producție⁸⁷. Ca forme de înlocuire se propunea înființarea unor cooperative sau a unor consignații cu ajutorul „comercianților morali”. Din perspectiva comuniștilor, acest lucru ar fi permis achiziționarea de produse pe bază de cartelă, existența unui singur centru de comandă, dar și stabilirea de norme unitare de

⁷⁹ *Ibidem*, p. 220.

⁸⁰ *Ibidem*, p. 238.

⁸¹ ANB, fond Comitetul Central al PCR, Secția Economică, vol. I, dosar 2/1947, f. 2.

⁸² *Ibidem*, f. 4-7.

⁸³ *Ibidem*, f. 11.

⁸⁴ Dinu C. Giurescu, *Uzurpatorii...*, p. 36-37.

⁸⁵ Gheorghe Onișoru, *România în anii 1944-1948...*, p. 55.

⁸⁶ ANB, fond Comitetul Central al PCR, Secția Economică, vol. I, dosar 3/1947, f. 4.

⁸⁷ *Ibidem*, f. 5-6.

fabricare și desfacere⁸⁸. În paralel cu discuțiile despre economate și reformarea lor s-a dus o luptă și cu restaurantele. Un raportor al Secției Economice a CC a afirmat că „vitrinele dezământului culinar trebuie să înceteze”⁸⁹. Prin urmare, restaurantelor li s-a redus felurile de mâncare, carne se putea mânca doar de trei ori pe săptămână, iar masa putea fi servită doar între anumite ore⁹⁰.

Lipsa lichidităților a fost o problemă constantă a guvernării Groza, mai ales în contextul în care marea provocare era realizarea unui buget echilibrat. În acest context, comuniștii și-au propus să încurajeze depunerile ce urmau să fie fructificate prin investiții. Depunerile trebuiau încurajate prin stabilizarea monetară, care conserva puterea de cumpărare a economiilor, și prin garantarea depozitelor de către BNR. Realizarea acestui lucru nu era însă posibilă fără intensificarea propagandei, lucru cerut explicit de liderii PCR⁹¹.

Odată cu adoptarea noilor măsuri economice, precum legea oficiilor industriale, a apărut o nouă provocare, aceea de a governa cu măsuri socialiste o economie care încă avea trăsături capitaliste. Maurer susținea că producătorii erau speriați de zvonurile care circulau și au scăzut producția, cultivând piața neagră a valutei. El cerea să fie combătute aceste zvonuri și ca aceștia să fie încurajați să-și continue activitatea mai departe. Tot el considera, la o ședință a Biroului Politic, că lipsa anumitor produse alimentare este cauzată de suprareglementarea arbitrară. Potrivit lui, oamenii nu mai știau ce aveau voie să mai producă sau să transporte și ce nu, iar acest lucru a afectat aprovizionarea⁹².

La 12 iulie 1947, a fost adoptată legea privind instituirea Comisiei Ministeriale pentru Redresare Economică, structură coordonată de Gheorghe Gheorghiu-Dej. Această comisie a luat două decizii cu o influență majoră asupra evoluției ulterioare a economiei: obligativitatea cedării contracost către BNR a diverselor valori (practic a înlesnit confiscarea metalelor prețioase și a valutei) și reforma monetară. La 11 august, guvernul anunța populația să se înscrie la centrele de preschimbare a bancnotelor, centre care, de altfel, erau reduse la număr. Raportul de schimb era de 20.000 lei vechi la 1 leu nou. Important de menționat este că au fost impuse limite la sumele ce puteau fi preschimbate. Agricultorii puteau schimba maximum 5.000.000 lei, plus încă 2.500.000 dacă aveau cotele achitate. Salariații și pensionarii puteau schimba cel mult 3.000.000 lei, iar cei fără ocupație, din azile sau militarii în termen doar 1.500.000⁹³. Pe lângă relativa eficiență economică, liderii comuniști au văzut în reforma monetară o luptă ideologică dusă împotriva acumulărilor de capital. Și nici nu au ezitat să recunoască că, prin această măsură, au încercat să lovească în „dușmanul de clasă”. De altfel, din acest peisaj nu au lipsit arestările și condamnările pentru speculă, sabotaj, infracțiuni la bursă⁹⁴. De altfel, unul din artizanii acestei reforme susține în memoriile sale că obiectivul final al măsurilor acestora era ca guvernul, prin sistemul bancar și prin credite, să acționeze asupra fondurilor „capitaliștilor”⁹⁵.

⁸⁸ *Ibidem*, f. 6-8.

⁸⁹ *Ibidem*, dosar 4/1947, f. 1-2.

⁹⁰ Dinu C. Giurescu, *Uzurpatorii...*, p. 147.

⁹¹ ANB, fond Comitetul Central al PCR, Secția Economică, vol. I, dosar 15/1947, f. 18-19.

⁹² *Idem*, Secția Cancelarie, vol. I, dosar 28/1947, f. 3-6.

⁹³ Valentin Vasile, *Consecințele reformelor monetare asupra vieții sociale (1947-1952)*, în „Arhivele Securității”, t. IV, 2008, p. 409-412.

⁹⁴ *Ibidem*, p. 413-414.

⁹⁵ Aurel Vijoli, *op. cit.*, p. 99.

Realizarea reformei monetare a generat noi discuții, unele chiar aprinse în interiorul Partidului, problema principală fiind modul în care trebuia să fie conservată puterea de cumpărare a monedei. În Biroul Politic, la o ședință din septembrie, Ion Gheorghe Maurer a susținut necesitatea ca salariile să fie stabilizate, la o valoare echivalentă cu 60% din puterea de cumpărare din 1938⁹⁶. El își justifica afirmația prin faptul că numărul mare de muncitori, care produc foarte puțin, afectează stabilizarea, deoarece puterea de cumpărare crește cu mult mai mult decât valoarea produselor de pe piață⁹⁷. Atitudinea lui Maurer a provocat o reacție foarte dură din partea lui Vasile Luca. Acesta l-a acuzat pe colegul său de partid că își bazează demonstrația pe o concepție falsă. Luca susținea că marfă există, dar din cauză că nu se cunoștea prețul la care să fie vândută, stătea pe stoc. Mai mult, din punctul său de vedere, ideea lui Maurer îi avantaja pe „capitaliști” sau pe „sabotori” și „speculanți”. Or, în viziunea lui Vasile Luca aceștia erau principalii inamici. El susținea că măsurile economice luate de Partid trebuiau să ducă „spre naționalizare și distrugerea capitalismului, nu spre întărirea sa”⁹⁸. Tot Vasile Luca afirma că au fost stocate cantități mari de produse, care să fie aruncate pe piață imediat după reforma monetară; însă, din cauza sabotajului, nu mai existau nici banii, nici produsele. El a identificat și câțiva vinovați, printre care comercianții care dețineau cantități însemnate de marfă, dar pe care refuzau să o vândă. Totodată, el arăta că rolul oficiilor industriale era acela de a aduce întreaga economie sub controlul statului, de a lua cu forța, de „a stoarce tot ce se putea de la capitaliști”⁹⁹.

Pe lângă aceste contre din interior, reforma monetară a oferit o anumită încredere liderilor PCR. În urma acesteia ei conștientizat faptul că pot opera reforme structurale, fără a mai întâmpina o opoziție serioasă. Din acel moment, „capitaliștii” deveneau pentru comuniști o categorie socială tolerată. Ana Pauker afirma, tot în septembrie, că nu ar mai fi nevoie de întreprinzători, însă nu își dorea să-i elimine încă. Cu toate că, spunea ea, aceștia nu aveau să se schimbe niciodată, „oricât i-am închide în pușcăriile lui Teo[hari Georgescu]”. Pentru Pauker, lucrurile erau oarecum simple din punctul acesta de vedere: „Ori vrem să lucreze și atunci le dăm câștig, sau nu vrem și atunci trebuie să-i dăm jos, și basta”¹⁰⁰.

În toamna anului 1947, pentru miniștrii comuniști, marea dilemă era cum să conducă o economie de piață prin măsuri socialiste. Provocarea cea mare rămânea nivelul salariilor muncitorilor și adaptarea acestora la noile condiții, fără ca să existe efecte asupra inflației. Maurer susținea în continuare, la finalul lui septembrie 1947, în Biroul Politic, faptul că, având un număr de salariați mai mare decât în previziunile pentru stabilizare, acest lucru era o problemă, deoarece schimba raportul de distribuire al venitului național. Miron Constantinescu îl contrazicea din nou, afirmând că prețurile au fost calculate după contabilitatea burgheză și nu după formula marxistă. „Tovarășul Miron” era deranjat că în raport se propuneau măsuri, pe când, spunea el, acestea trebuiau luate doar de Biroul Politic și nu inițiate de funcționari din Minister¹⁰¹. Vasile Luca a intervenit și el în disputa celor doi, situându-se de partea lui Miron Constantinescu. Cel care avea să ocupe portofoliul Ministerului de Finanțe considera că orice calcul era greșit, pentru că nu se baza pe principii marxiste-leniniste. El îi acuza pe

⁹⁶ ANB, fond Comitetul Central al PCR, Secția Cancelarie, vol. I, dosar 28/1947, f. 7-8.

⁹⁷ *Ibidem*, f. 11.

⁹⁸ *Ibidem*, f. 12-14.

⁹⁹ *Ibidem*, f. 16-17.

¹⁰⁰ *Ibidem*, f. 28.

¹⁰¹ *Ibidem*, dosar 30/1947, f. 3-4.

Maurer și pe ceilalți că nu făcuseră nimic pentru a opri această bursă neagră și creșterea prețurilor peste calculele lor. În plus, Luca mai afirma că, atâta timp cât producția rămânea în mâinile „capitaliștilor”, nu va putea nimeni calcula valoarea ei reală, împreună cu valoarea și rata plusvalorii. Această stare a lucrurilor, după Vasile Luca, genera o serie de efecte foarte grave, ducând chiar la diminuarea influenței politice a comuniștilor. Condiționând stabilizarea de valoarea salariilor, muncitorii deveneau practic prizonierii proprietarilor de fabrici, afirma el. Viitorul ministru de Finanțe susținea că fiecare hotărâre era luată pentru „a lovi în capitalism”, pentru „a face pași înainte spre socialism”¹⁰².

Discuțiile la nivelul conducerii PCR au continuat pe seama stabilizării monetare. Au fost dezbătute planuri de investiții, propunându-se creșterea exporturilor pentru a se obține devize necesare achiziționării de utilaj industrial. Însă, așa cum am mai afirmat și în rândurile de mai sus, faptul că nu toate pârgurile economice erau controlate de comuniști, pentru ei însemna o mare problemă. Acest lucru reiese textual, dintr-o afirmație a Anei Pauker, în contextul unor discuții în interiorul Partidului pe subiectul redresării economiei: „[...] eu cred că degeaba ne facem noi planuri cât sunt liberalii la finanțe. Dacă într-adevăr a venit momentul său, atunci ori îi lovim și mergem înainte cu reforme ori ne ținem numai de discursuri și mitinguri”¹⁰³.

Anul 1947 s-a încheiat pe fondul acestor dezbateri din interiorul Partidului asupra salariilor, aprovizionării și a succesului stabilizării. Tot într-o discuție din cadrul Biroului Politic, Gheorghiu-Dej recunoștea că, după reformă, apăruse un dezinteres care punea în pericol „câștigurile cucerite” și cerea ca ceea ce s-a greșit să fie reparat din mers¹⁰⁴. Tot el îi sfătuia pe ceilalți să nu mai discute problema prețurilor în public, pentru a nu da motive de panică populației sau de insinuări adversarilor¹⁰⁵. În fond, relația comuniștilor cu populația, în general, dar și cu ceea ce ar trebui să fi reprezentat baza socială a politicii lor, adică muncitorimea, a fost una sinuoasă și nu lipsită de probleme. În timpul guvernărilor lui Constantin Sănătescu și Nicolae Rădescu, comuniștii îi incitaseră pe muncitori la greve, la revendicări sociale, obiectivul fiind acela de a menține o stare conflictuală care să ducă la destabilizare politică¹⁰⁶. Ulterior, odată cu venirea la putere a guvernului Groza, astfel de manifestări au fost combătute, fiind puse pe seama „reacțiunii”¹⁰⁷. Chiar dacă, la nivel discursiv, problemelor muncitorilor li s-a acordat o mare atenție, în realitate, prioritate au avut aplicarea armistițiului, plata datoriei de război și măsurile politice pentru controlul economiei. Interesele muncitorilor au fost sacrificate cu bună știință, atâta timp cât obiectivele erau altele, iar mijloacele de coerciție se aflau în mâinile comuniștilor.

Confederația Generală a Muncii a fost un instrument de înregimentare și manipulare a muncitorilor în scopuri politice, în condițiile în care aceștia nu erau foarte atrași de discursul comunist. Incidentele de la uzinele Malaxa din București sunt foarte elocvente în acest sens¹⁰⁸. Dacă inițial a existat un val de popularitate a comuniștilor în

¹⁰² *Ibidem*, f. 7-8.

¹⁰³ *Ibidem*, f. 67.

¹⁰⁴ *Ibidem*, dosar 33/1947, f. 25.

¹⁰⁵ *Ibidem*, f. 27.

¹⁰⁶ Așa cum s-a întâmplat de exemplu pe 11 septembrie 1944, când la o întâlnire a sindicatului CFR, prezidată de Chivu Stoica, s-a cerut creșterea salariilor de cinci ori (Ș. Rădulescu-Zoner, D. Bușe, B. Marinescu, *op. cit.*, p. 15).

¹⁰⁷ *Ibidem*, p. 146.

¹⁰⁸ Maurice Pearton, *The Communization of the Economy: Efforts to Promote and Control Economic Chaos*, în vol. *6 martie 1945. Începuturile comunizării României*, București, Editura Enciclopedică, 1995, p. 134.

rândurile muncitorilor, ulterior, pe fondul acutizării crizei economice și alimentare, a lipsei de măsuri ferme și concrete pentru redresare, aceștia din urmă au fost atrași îndeosebi spre social-democrație¹⁰⁹. Acest fapt explică și efortul intens al comuniștilor de a crea comitete de fabrică și sindicate în toate unitățile industriale, pentru a avea mecanisme de control și înregimentare.

La 15 octombrie 1947, guvernul a cerut inventarierea tuturor unităților economice, motivul fiind acela că aveau nevoie să știe ce vor naționaliza. Rezultatele au arătat că, la data respectivă, în țară existau 54.315 unități economice, dintre care 6.836 de stat și 47.479 private. În acestea erau încadrați 977.171 de muncitori, dintre care 326.983 la stat și 649.188 în sectorul privat¹¹⁰. Trei zile mai târziu, „Scânteia” publica, pe mai bine de jumătate de pagină, un articol despre economia planificată sovietică. Ideile principale subliniau „triumful economiei planificate socialiste”, independența de stat și „neatâr-narea” garantate de economia centralizată. În mod evident, economia planificată nu putea funcționa decât în contextul proprietății socialiste a mijloacelor de producție¹¹¹.

Abolirea monarhiei și instaurarea Republicii Populare Române a grăbit drumul țării noastre spre economia planificată. Însă, pentru atingerea scopului final, trebuia edificată structura instituțională și legislativă. Astfel, în ianuarie 1948, au fost instituite Consiliile Economice Județene ca filiale locale ale Comisiei Ministeriale pentru redresare economică și stabilizare monetară. Din aceste consilii făceau parte prefectul județului, în calitate de președinte, directorul Oficiului Economic Județean, șeful Serviciului de Control Județean, Administratorul Financiar, directorul Camerei Agricole, delegatul Consiliului Județean al Sindicatelor, delegatul Institutului Național al Cooperăției, Controlorul Statistic Județean și directorul Sucursalei BNR. Rolul acestor consilii economice era acela de a urmări implementarea deciziilor Comisiei Ministeriale de redresare economică, respectarea legilor și regulamentelor cu același rol. De asemenea, aceste consilii urmau să coordoneze activitatea economică și financiară a instituțiilor și unităților economice din județ¹¹².

Comuniștii se pregăteau treptat pentru impunerea controlului total asupra economiei. Rezoluția Congresului Partidului Muncitoresc Român, ce s-a desfășurat între 21-23 februarie 1948, sublinia că misiunea regimului era de a elimina înapoierea economică a României și de a o transforma într-o „țară industrial-agrară înaintată”. Cu acest scop trebuiau create condițiile pentru organizarea economiei planificate¹¹³. Această situație s-a întins de-a lungul unei perioade relativ scurte de timp. Adoptarea Constituției, în 8 aprilie 1948, în care era prevăzută eliminarea proprietății private, și, în iunie același an, a *Legii pentru naționalizarea industriei, a băncilor și asigurărilor, a întreprinderilor miniere și de transport* au așezat România pe linia economiei de comandă. În general, procesul naționalizării nu a întâmpinat opoziții majore. Lucrurile au fost atent pregătite, cu mult timp înainte. Din acest motiv, au fost infiltrați oameni loiali Partidului, au fost mobilizate instituțiile de forță, astfel că incidentele au fost minore și nu au afectat în nici un fel politica noului stat¹¹⁴. Chiar dacă au dorit să afișeze o aparentă legalitate, în ziua când se vota legea naționalizării, în paralel, noii directori

¹⁰⁹ Armin Heinen, *Stalinizarea României și logica argumentelor între anii 1944-1947*, în AIIX, t. XLIII-XLIV, 2006-2007, p. 513.

¹¹⁰ Dinu C. Giurescu, *Uzurpatorii...* p. 150-151.

¹¹¹ „Scânteia”, seria III, an XVI, nr. 951, 18 octombrie 1947, p. 5.

¹¹² ANI, fond Comitetul Județean PCR Iași, dosar 20/1948, f. 1.

¹¹³ „Scânteia”, seria III, an XVII, nr. 1055, 24 februarie 1948, p. 3.

¹¹⁴ ANB, fond Comitetul Central al PCR, Secția Economică, vol. I, dosar 50/1948, f. 1-2.

preluau întreprinderile, de acum proprietate a statului¹¹⁵. La finalul lui iunie a fost înființată Comisia de Stat a Planificării, astfel încheindu-se un ciclu și deschizându-se altul în evoluția economică a țării¹¹⁶.

*

* *

Au avut sau nu comuniștii un plan de acțiune în domeniul economic pentru anii imediat următori încheierii războiului? Răspunsul la această întrebare ar părea la o primă vedere relativ complicat, formularea unei opinii necesitând investigații istorice serioase. Cu toate acestea, fără a ne distanța de opinia anterioară, considerăm că, la acest moment, afirmația Anei Pauker din mai 1945, în Biroul Politic, poate înlocui, cel puțin parțial, un răspuns elaborat. În contextul unei discuții despre Banca Națională a României, aceasta a declarat că „este o rușine că nu avem un plan de refacere economică”. Nu doar recunoașterea explicită și textuală a Anei Pauker, dar și atitudinea liderilor comuniști în alte ocazii ne îndreptățesc să afirmăm că un plan clar de acțiune economică a lipsit din inventarul comuniștilor. De altfel, acest lucru era cumva greu de realizat, atâta timp cât o parte dintre liderii PCR fuseseră în închisoare până la 23 august, iar ceilalți veniseră cu trupele sovietice. Acest fapt explică și lipsa cadrelor din interiorul Partidului specializate în economie, care să ofere soluții, singurul calificat în acest sens fiind Ion Gheorghe Maurer; însă la acea dată ideile sale au fost taxate uneori ca fiind prea liberale.

Nu credem că greșim foarte mult dacă afirmăm că, pentru început, comuniștii nu au arătat un real interes pentru problemele economice. În acord cu propria filozofie politică, al cărui accent cade pe distrugerea adversarului, liderii PCR și-au dorit inițial controlul instituțiilor cu potențial coercitiv, cum ar fi Ministerul Justiției și Ministerul de Interne. Problemele economice prezentau interes, mai ales pentru perioada septembrie 1944 – martie 1945, doar din perspectiva acumulării de capital politic și a capacității de destabilizare a guvernului. Convenția de Armistițiu, semnată la 12 septembrie 1944, a devenit foarte repede, așa cum susținea Victor Frunză¹¹⁷, o armă politică de care comuniștii nu au ezitat să se folosească. Dimpotrivă, respectarea clauzelor Armistițiului a fost unul dintre dezideratele constante clamate de comuniști, care nu ezitau să transforme acest lucru într-un cap de acuzare la adresa guvernelor „burgheze”. Nu puține au fost situațiile în care revendicările muncitorilor au fost folosite în scop politic. Până la 6 martie 1945, salariații din fabrici erau încurajați să-și ceară drepturile, ulterior acest gen de acțiuni fiind puse pe seama „reacțiunii”; mai mult chiar, guvernul Groza făcea mereu apel la înțelegerea și puterea de sacrificiu a muncitorimii.

Politica economică a comuniștilor în perioada avută în vedere s-a caracterizat printr-o puternică atitudine incriminatorie, mai ales la nivel discursiv, fie că acest lucru reieșea public, din presă sau discursuri, fie că rezulta din discuțiile din interiorul partidului. Criza economică, lipsa alimentelor și inflația, toate aceste lucruri care trădau absența sau eșecul măsurilor noii guvernări, mai ales după martie 1945, erau puse pe seama câtorva categorii socio-profesionale: a comercianților, care dețineau mărfuri și nu le puneau în vânzare, apoi pe seama țăranilor care ascundeau surplusul de grâne sau a „chiaburilor” care posedau sume mari de bani, dar pe care refuzau să le depună la bănci.

¹¹⁵ Pentru mai multe detalii privind naționalizarea (statistici, evoluția evenimentelor, actori implicați), vezi Gheorghe Onișoru, *Realități economice...*, p. 176-188.

¹¹⁶ Nicolae Păun, *Viața economică a României 1918-1948*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2009, p. 393-395.

¹¹⁷ Victor Frunză, *Istoria stalinismului în România*, București, Editura Humanitas, 1990, p. 169.

Această retorică a fost o constantă a perioadei, chiar dacă realitatea o contrazicea flagrant. Au fost lansate campanii agresive împotriva „speculanților” și „sabotorilor”, a fost modificată legislația și introduse pedepse mult mai severe, efectul lor asupra economiei fiind insignifiant.

Construind imaginea unei economii haotice, scăpate de sub control, comuniștii au reușit să justifice instituirea unor măsuri de control, care în alte situații nu erau acceptabile. Evident, adevăratul scop era acela al planificării, al economiei centralizate, dar situația politică din anii 1945-1947 și faptul că instituțiile economice erau controlate de liberalii lui Tătărașcu i-a obligat mereu să accepte și să încurajeze uneori inițiativa privată. În fond, toate deciziile luate nu trebuiau decât să aducă economia sub controlul factorilor decizionali comuniști, așa cum s-a întâmplat cu Ministerul Economiei sau cu Banca Națională după alegerile din 1946. Cât a fost necesar din punct de vedere politic, Partidul a susținut proprietatea privată și sistemul economiei de piață, dar, atunci când puterea politică îi era deja consolidată, a început să fluture tot mai intens steagul naționalizării. În fond, strategia comuniștilor pe tărâm economic s-a caracterizat prin măsuri cu impact imediat și prin atingerea graduală a unui scop suprem, instituirea proprietății socialiste și a economiei planificate. Redresarea economiei postbelice într-un sistem concurențial nu le-ar fi adus nici un beneficiu politic comuniștilor. Luând ca pretext haosul ce domnea, într-adevăr, în anii respectivi comuniștii au cerut mereu un control tot mai strict și un sistem planificat. Lucrurile au fost gestionate în așa fel încât această soluție să pară viabilă și să fie singura posibilă.

ROMANIAN COMMUNISTS, ECONOMIC CRISIS AND
STRUGGLE FOR POWER BETWEEN 1944 AND 1948
(Summary)

Keywords: Romanian Communist Party, economy crises, Soviet Union, nationalization.

Although the Romanian communists have contributed to the arrest of Ion Antonescu and to Romania's withdrawal from the alliance with Nazi Germany, they were not prepared for retrieve the power. In this context, in May 1945, the Romanian communists recognized that they had no project for the economy reconstruction after the war. Immediately after 23 August 1944, the Romanian Communist Party controlled the force Ministry like the Justice Office and Home Office. The other ministry, like Economy Office, was left under the control of PNL-Tătărașcu. Later, this action was considerate a mistake. After 6 March 1945, the “reacțiunea” would react against the government with the economic and financial measures. The economic measures which have been applied in that period depended on political strategy. The Petru Groza Government which was controlled by the communists, wasn't able to stop the inflation or recover to the price and salary, neither supply the poor regions. After November 1946 elections, the communist's economy strategy had been changing. They took control of the Economy Office and put the Romanian Economy on the planning line. The Romanian communists hid behind propaganda the failure of the economic policy. They practiced an incriminating speech towards dealer and industrialist.